

šej množiny vokálov s diftongom *ô*. Zaujímavá je zhoda výskytu dvoch rovnakých slabík typu VCC v obidvoch súboroch – sú to slabiky, resp. slovo *ist* a slabika, resp. slovný tvar *úst*.

Izosylabizmus, resp. jednoslabičnosť slov v poviedke *Mám svoj vek* vytvára na rovine zvukovej organizácie textu jeho výrazný fónický a zvláštny estetický charakter. Najcharakteristickejšou fónickou vlastnosťou textu poviedky je jeho výrazná rytmizácia.

Slabikovou dĺžkou slova v súvislosti so štruktúrou a štylistickým charakterom textu sa zaoberal J. Mistrík, ktorý zistil, že „slabiková dĺžka slova je nepriamo úmerná rytmickosti prejavu“ (1966, s. 120), a J. Sabol, podľa ktorého „čím má text nižšiu priemernú slabikovú dĺžku, tým viac prejavuje tendencie k rytmickosti“ (1973, s. 12); alebo: „text je rytmickejší a viac posilňuje zvukovú organizáciu jazykových jednotiek tým, čím je priemerná slabiková dĺžka taktu nižšia“ (1994, s. 17). Text s vysokou rytmickou tendenciou má teda nízku priemernú slabikovú dĺžku slova a veľký počet máloslabičných taktov ako foneticko-rytmických jednotiek (pozri Sabol, 1973, s. 14).

Absolútne používanie jednoslabičných slov v Kuniakovej poviedke by mohlo viesť podľa J. Sabola (1973, s. 13) k extrémnemu prípadu absolútnej rytmickej organizácie textu i úplnej automatizácie rytmu, ktorá vlastne značí popretie rytmu, lebo automatizovaný rytmus neprináša nijakú rytmickú informáciu. J. Sabol uvažoval aj o texte, ktorý by tvorili len prízvučné jednoslabičné slová. V takomto texte by však chýbalo striedanie prízvučných slabík s neprízvučnými, organizáciu ktorých považuje za elementárnu jednotku rečového rytmu slovenčiny (1977, s. 6). V teoretickej rovine svojho uvažovania pripúšťa prípady, v ktorých krajný prípad priemernej slabikovej dĺžky slova nemusí byť rytmicky absurdný. Umožňuje to existencia i veľká frekvencia enklitik a proklitik, čiže neprízvučných jednoslabičných slov. Kuniakov text tieto teoretické úvahy potvrdzuje.

J. Kuniak v stavbe vety využíva obidva druhy neprízvučných jednoslabičných slov, ktoré sa spájajú do taktu s iným prízvučným jednoslabičným slovom, čím vzniká v texte tendencia k rytmickosti:

/ Žil / sám / jak prst / a vše / mal / hlad, / že by / i kosť / žul. /
/ Mal, / čo / si prial, / a žil, / jak chcel. /

Okrem enklitik a proklitik využíva na zvýrazňovanie rytmickej tendencie aj spojenia jednoslabičnej prepozície pred jednoslabičným slovom, v ktorých sa prízvukuje prepozícia:

/ Tak / zo dňa / na deň / bol / Ján / kráľ. /
/ Ak chceš, / hod' sa / o zem. /
/ Daj si ho / za sklo, / ten / svoj / kraj. /

Prejavy rytmickej tendencie založenej na striedaní prízvučných a neprízvučných jednoslabičných slov potvrdzujú v texte poviedky i ďalšie kombinácie s enklitikami alebo proklitikami (podľa Sabola, 1972, s. 130):

1. Prízvukované jednoslabičné slovo pred enklitikou:

/ Len ho / do úst / liať / jak cmar. /
/ Má sa / za ním / jak voš / za psom. /

2. Prízvukované jednoslabičné slovo pred pauzou:

/ I ba, / ty / sa prac! /

3. Prízvukovaná jednoslabičná predložka v ustálených predložkových výrazoch a vo frazeologických spojeniach (podľa Kráľa, 1984, s. 168):

/ Čo / aj šla / z rúk / do rúk / i z úst / do úst... /
/ Pre mňa / za mňa... /

Aj uvádzané príklady ukazujú, že na rytmickej organizácii textu Kuniakovej poviedky sa okrem prízvuku podieľajú aj iné suprasegmenty – pauza, melódia a významová stavba výpovede čiže významové členenie výpovede na východisko a jadro a ich zvýrazňovanie vetným prízvukom, dôrazom.

Jednoslabičné slová považujeme aj napriek uvádzaným možnostiam a funkciám v Kuniakovom texte naďalej za netradičný a originálny prostriedok kompozície a štylizácie. Text, ktorého kompozičné a štylistické východisko tvoria jednoslabičné slová, charakterizuje minimálna priemerná slabiková dĺžka ($\emptyset = 1$) a málopočetné, väčšinou jednopčetné taktý. Tieto vlastnosti textu vytvárajú jeho vysokú rytmickú tendenciu, blížiacu sa k absolútnej rytmickej organizácii, ktorá by znamenala popretie rytmu. Rytmickú funkčnosť takéhoto textu v slovenčine zabezpečuje organizácia jednoslabičných prízvučných slov s jednoslabičnými neprízvučnými slovami – enklitikami a proklitikami.

Literatúra

- KASÁČ, Z.: Od súkromného k verejnému. Literárny týždenník, 7, 1994, č. 21, s. 4.
KRÁĽ, A.: Pravidlá slovenskej výstavnosti. 1. vyd. Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1984.
KUNIAK, J.: Súkromný skanzen. Ružomberok a Banská Bystrica, Miestny odbor Matice slovenskej a Agens 1993.
MISTRÍK, J.: Dĺžka slova a štylistická štruktúra textu. Jazykovedný časopis, 17, 1966, s. 113–120.
PAULÍNÝ, E.: Slovenská fonológia. 1. vyd. Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1979.
SABOL, J.: O silovej modulácii súvislej reči. Kultúra slova, 6, 1972, s. 129–133.
SABOL, J.: Skúmanie a interpretácia rytmických tendencií textu. Slovenská reč, 38, 1973, s. 12–17.
SABOL, J. – ZIMMERMANN, J.: Komunikačný štatút prízvuku v spisovnej slovenčine. Prešov, Filozofická fakulta UPJŠ 1994.
WINKLER, T.: Skanzen nielen súkromný. Slovenské pohľady, IV+110, 1994, s. 152–153.